
Godina 1918. u svjetskoj i hrvatskoj povijesti

U povijesti ima onih datuma i godina koji, svojom važnošću, događajima koji su ih obilježili i dalekosežnošću njihovih posljedica nikoga ne ostavljaju ravnodušnim. Dapače, nukaju na promišljanja, promišljanja i razmatranja, od onih jednostavnih do onih filozofske i teološke naravi, o smislu i biti same povijesti i povijesnoga, o njezinim temeljima, tijeku, usmjerenju i cilju te, u svemu tomu, o mjestu i ulozi čovjeka pojedinca pa i cijelih naroda... Takva jedna godina jest zasigurno 1918. Te se godine okončao do tada neviđeni, svjetski – Veliki rat. Trajao je 4 godine, 3 mjeseca i 14 dana, vođen na tri kontinenta (Europa, Afrika, Azija), na dva Oceana (Atlantskom i Tihom), na teritoriju 14 država, sa 70 milijuna ročnika i rezervista, u njemu je sudjelovalo 36 svjetskih država, od tadašnje 53, što je u postotcima iznosilo 72 % svjetske površine sa 75 % svjetskog stanovništva. U tom strašnom sukobu poginulo je 16, 543 1815 ljudi, od kojih 9, 721 937 vojnika te 6, 821 248 civila, a ranjeno 2, 228 813. Uz ta golema ljudska stradanja, ovaj rat je iza sebe ostavio bezbrojna razaranja materijalnih i kulturnih dobara... U proljeće te iste 1918. godine pojavila se nova varijanta virusa A influence, nepoznata podrijetla, koja se brzo proširila cijelim svijetom, zarazivši u svoja tri pandemijska vala (od proljeća 1918. do zime 1918./19.) više od pola milijarde i usmrтивši između 50 i 100 milijuna ljudi diljem svijeta. Ljudska povijest do tada nije vidjela slučaja kojim bi u tako kratkom vremenu stradalo toliko mnogo ljudi i takva demografskog potresa kakav je uzrokovala velika pandemija ove gripe prozване „španjolskom“. Prvi svjetski rat i njegove posljedice na svjetlo dana iznjedrio je neizrecivim tragedijama izmučenu ljudsku dušu, te je pokazao svu nemoć ljudskog duha u suočavanju sa sukobom golemih razmjera, svu krhkost njegovih napora da politički i diplomatski, bilo javno, bilo tajno, postigne okončanje rata i konac prolijevanja krvi te da brzo i uspješno postigne kakav-takav, najprije trajniji, a kasnije i onaj pravedni mir. Taj pak nipošto nije inauguriran Versailleskim mirovnim ugovorima, sklopljenim točno pet godina nakon sarajevskog atentata. Na taj način okončan Prvi svjetski rat nije nipošto bio, kako su to neki smatrali, „posljednji rat u povijesti čovječanstva“, jer će samo dvadeset godina kasnije usli-

jediti još strašniji, još gori, još krvaviji, globalni ratni sukob koji će do temelja razoriti tzv. *versailleski poredak*.

Promatrajući iz vjerničke, kršćanske perspektive to, nama vremenski nedaleko, razdoblje i njegova zbivanja, što ih je s jedne strane zaključila, a s druge otvorila, godina 1918. godina, teško se ne prisjetiti razmatranja sv. Augustina o dramatičnim dubinama ljudske povijesti u kojima se odigrava i *Historia salutis*, i njegovih misli o dva „grada“, jednog u kojemu se okupljaju grešnici i onoga drugoga, svetih, što putuju poviješću od trenutka stvaranja čovječanstva pa sve do konca vremena... te, u pokušajima vjerničkog pronicanja u sve ono što se zapravo događalo i što se dogodilo, doista ne vidjeti da je ono ljudsko, materijalno sukobljavanje u svojoj najdubljoj biti samo vidljiva manifestacija onog duhovnog. Stoga nas i sva ta ondašnja tako tragična zbivanja, kao, uostalom, i ova naša današnja, nipošto ne ostavljaju ravnodušnima, nego nas potiču na jače traženje i otkrivanje onoga istinski autentičnog utemeljenja smisla i usmjerenja povijesnog tijeka koje nipošto nije povijest trajnoga civilizacijskog napretka, a još je manje neko susljedno, miroljubivo izmjenjivanje heterogenih civilizacija, jer takva poimanja, među ostalim, upravo obara i „kratko“, ali krvavo 20. stoljeće, njegov Prvi (a još više i onaj Drugi!) svjetski rat, sa svom svojom tragičnošću, zorno pokazavši da civilizacijski i svaki drugi napredak, koliko god po sebi bili blagotvornima, nipošto ne znače i ostvarenje trajnog mira i ljudske sreće na zemlji, i da se u treptaju oka mogu sunovratiti u oceane krvi i uništenja, izazvane samo jednim revolverskim hitcem ispaljenim iz ruke vođene mržnjom.

I hrvatski je narod duboko doživio svu dramatičnost Prvoga svjetskog rata i prekretničku godinu 1918. Te je, naime, godine on izišao iz višestoljetne državne zajednice s Ugarskom i Austrijom, iscrpljen borbama na više bojišta, od onog srpskog, do onog galicijskog i onog na visovima ponad Soče. A u te je ušao ne manje iscrpljen i na političkim frontovima, koje je na raznim svojim područjima, razdijeljenim u dijelove austrijske i ugarske polovice nekadašnje Dvojne, Austro-Ugarske Monarhije, vodio, pa ga je neuspjeh za neuspjehom, razočaranost, zapostavljenost na stvarnom, ali i na simboličkom planu, teritorijalna i politička rascjepkanost, pojačani dubokim ratnim traumama, tjerala na traženje novih rješenja za svoju sadašnjost i za svoju budućnost. Ivo Pilar će kazati da su ogorčenje i mržnju na Monarhiju u narodu pothranjivale akumulirane uvrede i njegova sve veća gospodarska bijeda, Supilo je strepio nad elementarnim opstankom našeg naroda pred njemačkim *Drangom*, Trumbić je već na početku stoljeća smatrao jalovom svaku nadu u hrvatsku buduć-

nost u okviru Habsburške Carevine, a Bogdan Radica je uviđao da se otpor našeg naroda sve jače ograničavao i slabio što se rat više oduljivao i da se tada prvi put osjetila „sva slabost i krhkost jednog istrošenog zastarjelog zdanja, koje se zvalo Habzburškom Monarhijom”, i to - nadodali bismo - unatoč plemenitim mirovnim i drugim naporima cara Karla. Nad nama su se, uz to, nadvijali i tmurni oblaci opasnosti od *Londonskog ugovora* iz 1915. koji je i definirao i garantirao široke okvire talijanskog iredentističkog ekspanzionizma na hrvatskoj jadranskoj obali. Krleža će zapisati kako se „od panike pred svojom vlastitom političkom (hrvatskom) ništavnošću, srpska Država, iz austrijske perspektive, pričinjala u glavama toplim domaćim krovom”. Tako je, u danima općeg vojnog i institucionalnog rasapa, ne bez jakog utjecaja kako javnih, tako i onih tajnih, unutarnjih, ali i vanjskopolitičkih mehanizama, s oduševljenjem dočekana odluka Hrvatskog sabora od 29. listopada 1918. kojom se svi dotadašnji državno-pravni odnosi i veze između Hrvatske, s jedne strane, te Ugarske i Austrije, s druge strane, razrješavaju i stvaranje najprije Države Slovenaca, Hrvata i Srba, a zatim, nakon mjesec dana trajanja, i proglašenje njezina ujedinjenja sa Srbijom u Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca, 1. prosinca 1918. Hrvatska je tako ušla, u „balkansku krčmu”, kako to reče već spomenuti Krleža, te od najisturenije točke Srednje Europe prema Balkanu postala najisturenijom točkom tog istog Balkana prema Srednjoj Europi. Od tada, pa sve do svojeg konačnog osamostaljenja i oslobođenja u zadnjem desetljeću toga „kratkog”, ali krvavog 20. stoljeća, Hrvati su itekako osjetili njegova tragična zbivanja, zbivanja koje je sa sobom donijelo to stoljeće označeno kao „vrijeme politike organiziranog ludila, prisilne utopije i megaumiranja”, stoljeće komunističkog, fašističkog i nacional-socijalističkog totalitarizma, s više od 175 milijuna ljudi ubijenih s „predumišljajem u politički motiviranim pokoljima” (Z. Brzezinski), koje su ovi totalitarizmi prouzročili.

U takvo je, dakle, stoljeće godina 1918. uvela hrvatski narod, koji je uz goleme žrtve koje je u njemu pretrpio ipak i unatoč svemu – opstao! Pod njegov konac, urušavanjem komunističkog carstva, ipak je uspio izboriti toliko željenu vlastitu slobodu i državnu samostalnost. Ideja slobodne, samostalne i pravedne Hrvatske preživjela je i 1918., i 1945., i 1971. godinu. Na današnjim je hrvatskim naraštajima da ju, u ovom globaliziranom svijetu, očuvaju, jačaju, izgrađuju. To je na poseban način zadatak i odgovornost svih onih koji su na vodećim položajima u našoj državi i društvu, a koji se smatraju kršćanima. Vjernički se pak spominjati stogodišnjeg hoda kojeg smo kao narod i kao društvo prošli od 1918. pa do 2018. godine, znači

svakako više od običnog faktografskoga i historiografskog komemoriranja, znači ovdje u Božjem svjetlu iznova sagledati svoju vlastitu i zajedničku povijest i unutar nje one neprolazne vrijednosti koje se iz ovog našeg povijesnoga prelijevaju u ono vječno... Pa upravo onako kako se Hrvatska, nakon nesretnih povijesnih iskustava koje je u prošlom stoljeću proživljavala, svojim osamostaljenjem ponovno vratila onamo kamo i pripada, vratila zapravo samoj sebi, upravo tako se ona treba vratiti, te se uvijek iznova vraćati baš tim vrijednostima koje su ju kroz svu njezinu povijest i očuvale. Bez tih vrijednosti, bez čvrstog držanja baš tih vrijednosti, valja to na koncu, jasno i ne bez zebnje u srcu istaknuti, mogli bismo s povijesne pozornice ovoga svijeta vrlo lako i vrlo brzo iščeznuti.

Marko Trogrlić